

Integrativ problemlösning

En visionslogisk metod för arbete med svårlösta samhällsproblem

Samhällsproblem som bjuder motstånd

Vi behöver bli bättre på att utveckla konstruktiva strategier för att hantera de besvärliga problem som samhället står inför. Vad gör vi t.ex. för att förebygga att invandrarungdomar som inte kan se en väg för sig in i välfärdssamhället väljer kriminalitet och drogmissbruk i stället? Hur hanterar vi de ungdomar som tar avstånd från samhällsutvecklingen med olagliga metoder? Hur förebygger vi terrorism? Vad gör vi när den etniskt svenska kulturens normer och värden kolliderar med invandrares normer, värden och beteendemönster? Hur ska vi göra när teknikutveckling, internationalisering, ekonomiska problem och ökande sjukskrivningar utsätter välfärdssystemen för allt svårare påfrestningar?

Den här sortens samhällsproblem bjuder hårt motstånd – de kan inte lösas med enkla åtgärder. Svårlösta problem leder ofta till meningsskiljaktigheter mellan olika läger, där skillnader i politisk ideologi, yrkesroll, världsbild och värderingar medför helt olika föreställningar om problemens orsaker och möjliga lösningar.

Problem ser olika ut beroende på var man står

Vi lever alla i föreställningsvärldar, där det som händer får sin betydelse för oss genom att vi placerar in det i vår egen speciella berättelse om vad som är viktigt och oviktigt, rätt och fel, bra och dåligt. Den berättelse du själv använder för att tolka det du möter sätter strålkastarljuset på vissa saker, medan andra hamnar i skuggan. Om du har insikt i din egen föreställningsvärlds karaktär kan du också se dess begränsningar och därigenom bli mer intresserad av att skaffa dig djupare insikt genom att bekanta dig med hur olika problem ser ut inom ramen för andra föreställningsvärldar.

Ofta är olika gruppers och individers perspektiv så olikartade att det tycks omöjligt att komma fram till gemensamma lösningar i frågor som är viktiga för de inblandade parterna. Inte sällan används mycket energi till fruktlösa debatter mellan personer och grupper som är oemottagliga för andra argument än de egna. För att stärka vår kompetens att hantera djupgående problem och konflikter på ett fredligt och konstruktivt sätt måste vi utveckla vår förmåga att varsebli, förstå och arbeta med egna och andras perspektiv.

Visionslogik

Förmågan att varsebli, förstå och hantera tolkningsperspektiv har av den amerikanske filosofen Ken Wilber kallats visionslogik. Kärnan i visionslogik är att kunna se hur de enskilda ståndpunkter och åsikter som människor har, är grundade i vissa utgångspunkter, antaganden och tolkningsmönster. Det handlar både om att kunna se sitt eget perspektivs speciella egenskaper och andra personers och gruppers perspektiv. Genom en förståelse av

perspektivens natur öppnas ofta nya vägar till problemlösning, tolerans och samarbete trots olikheter.

Integrativ problemlösning

Integrativ problemlösning är ett arbetssätt som innebär att en grupp människor med olika bakgrund och roller bearbetar ett valt samhällsproblem genom att identifiera vilka olika åsiktsläger som finns i debatten och spegla problemet i vart och ett av dessa perspektiv ("omramning"). Arbetssättet omfattar fyra faser:

I. Identifiering och precisering av problemet.

II. Identifiering och beskrivning av de 3-4 viktigaste perspektiven bland de berörda parterna ("Parter" kan här vara olika åsiktsläger i frågan om hur problemen ska bemötas, men det kan också handla om viktiga aktörer, t.ex. "förövarna" själva).

III. "Omramning" av problemet: deltagarna använder ett formulär för att beskriva hur man i de 3-4 perspektiven ser på problemet och dess orsaker; vilka åtgärdsförslag som framstår som angelägna inom respektive läger; samt vilka invändningar de andra lägren har mot dessa åtgärdsförslag.

IV. Utarbetning av åtgärdsprogram.

Metoden förutsätter att deltagarna är motiverade att ta ett steg tillbaka från debatterandet om ståndpunkter för att i stället bearbeta problematiken med målsättningen att lära. Processen kan meningsfullt genomföras på ca. sex timmar om det finns en kompetent facilitator.

Nyttan med integrativ problemlösning

Arbetssättet medför att deltagarna på flera sätt får en fördjupad insikt i den komplexa problematiken, genom att:

- Omformulera och precisera komplexa samhällsproblem så att de blir hanterbara.
- Skapa en fyllig bild av komplexa orsakssammanhang av betydelse för problemområdet.
- Synliggöra de olikartade perspektiv som finns i diskussionen om hur problemen ska hanteras så att man dels kan lära av olika infallsvinklar, dels vinner ökad insikt i bakgrunden till friktioner mellan olika perspektiv.
- Synliggöra konsekvenser av olika typer av åtgärder genom att granska dem från olika synvinklar.
- Skapa goda förutsättningar för utveckling av åtgärdsprogram som dels kan bli verksamma, dels kan vinna acceptans bland inblandade parter.

Användningsområden

Metoden kan användas, ensam eller som led i en större process, i olika sammanhang, t.ex.:

- På arbetsseminarier där företrädare för olika yrkesgrupper (t.ex. socialsekreterare, poliser, jurister, beteendevetare, lärare, vårdpersonal, präster och aktiva i idella organisationer) träffas för att utarbeta åtgärdsprogram i relation till vissa specifika problem;
- I utskottsarbete och utredningar på kommunal, regional, nationell eller internationell nivå när företrädare för olika politiska grupperingar behöver utarbeta en gemensam strategi inom ett visst problemområde;

- Inom enskilda myndigheter, företag och andra organisationer där projektgrupper bildats för att analysera och hantera avgränsade problem;
- Inom ramen för medborgarseminarier där engagerade medborgare i en kommun eller kommunedel samlas för att finna vägar att åtgärda lokalsamhällets problem (ett särskilt anpassat format har utvecklats för denna typ av seminarier). I denna form är den visionslogiska ansatsen ett viktigt bidrag till utvecklingen av rådslagsdemokrati (deliberative democracy);
- Inom enskilda politiska organisationer (partier, aktivistorganisationer, etc.) som vill nå djupare förståelse för ett visst problemområde genom att beakta hur problemet ter sig från olika perspektiv.

En utförligare beskrivning av integrativ problemlösning kan fås genom att kontakta Thomas Jordan: thomas.jordan@av.gu.se; tel. 031-773 5663